

УДК 13

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2024.3.7>**Коваль Олена Аркадіївна**кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії
факультету соціології і праваНаціонального технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
проспект Берестейський, 37, Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-6016-8222**Сахно Андрій Євгенович**аспірант кафедри філософії
факультету соціології і праваНаціонального технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
проспект Берестейський, 37, Київ, Україна
orcid.org/0009-0001-8739-0333

ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБРАЗУ «ІДЕАЛЬНОГО ЧОЛОВІКА» В ІСТОРИЧНИХ КОНТЕКСТАХ ЗАХІДНОЇ КУЛЬТУРИ: ЧУТТЄВІ ФОРМИ ВІДТВОРЕННЯ У ПЛАСТИЧНИХ МИСТЕЦТВАХ

Актуальність проблеми. Образ «ідеального чоловіка» завжди привертав увагу дослідників різних наукових напрямків, оскільки він дає змогу вивчати зміни у суспільстві, обумовлені історичними подіями, формувати уявлення про розвиток культури та соціуму. Ця тема досліджень у західній культурі має розвиток з часів античності, від яких ми маємо документальні свідчення про наявність ідеальних образів та художнього канону як сукупності вимог для візуалізації цих образів. Актуальним є узагальнення цих досліджень та визначення особливостей трансформації образу «ідеального чоловіка» у західній культурі з метою визначення основи сучасних тенденцій відтворення маскулінності в мистецтві.

Мета та завдання. Метою дослідження є розгляд змін образу «ідеального чоловіка» на основі його відтворення у пластичних мистецтвах та визначення обумовленості цих трансформацій соціокультурним контекстом.

Методи дослідження. Методика дослідження базується на комплексному підході, оскільки обрана тема має міждисциплінарний характер та потребує залучення методів дослідження суміжних дисциплін. У роботі застосовані загально-наукові та спеціальні методи дослідження. Для досягнення поставленої мети було застосовано соціокультурний, системний та компаративний підходи.

Результати дослідження. Традиція зображення образу «ідеального чоловіка» має коріння ще в античності. Тоді був сформований певний зображувальний канон, що вміщував у собі пропорційні співвідношення частин тіла людини. На його основі у подальші часи будувалася базові вимоги до форм та способів втілення образу ідеального чоловіка, що під впливом соціальних процесів у суспільстві набувала поступових змін. В культурі кожного конкретно-історичного періоду західного суспільства складається свій образ ідеального чоловіка та, відповідно, змінюється ставлення до аттичного канону його зображення, виробляються нові чуттєві форми його відтворення в пластичних мистецтвах. Сучасна масова культура оперує певними стереотипами маскулінності, що мають досить давнє коріння у європейській культурі, але митець у своїх творах, перш за все, демонструє нам своє бачення, що може враховувати загальноприйняті вподобання певної соціальної групи, або протистояти їм.

Ключові слова: чуттєва діяльність, чуттєвий образ, образотворення, пластичні мистецтва, маскулінність, візирець, комунікативні практики, культура, віртуальна реальність.

Вступ. Сучасні інтелектуальні рефлексії свідчать про те, що намагання осмислити суперечливу єдність чоловічого та жіночого буття в культурі та пов'язана з нею проблематика не втрачає своєї актуальності. Так, розуміння взірця «чоловічого» і «жіночого», усвідомлення способів їх презентації у чуттєвих формах червоною ниткою проходить крізь усі сфери буття та свідомості суспільства, зокрема осмислюється у науковій царини та втілюється у художніх практиках. В сучасному суспільстві відбуваються зміни у його гендерній структурі та, відповідно до того, у сучасній культурі відбуваються зміни у структурі чоловічих образів, формуються нові образи маскулінності та розробляються нові художні способи їх презентації [1].

Історична динаміка уявлень про ідеального чоловіка є недостатньо вивченою, чоловічі образи стали об'єктом певної стереотипізації, що також є недостатньо дослідженим [2]. Проблема трансформації образів маскулінності у пластичних мистецтвах відображена переважно у локальних дослідженнях, що присвячені окремим історичним періодам, витворам мистецтва, уявленням про ознаки чоловічого та канонам їх художнього втілення [2–6].

Загальні дослідження стосуються закономірностей усвідомлення та презентації маскулінності в цілому в культурі, а також відображення в мистецтві та мають психолого-аналітичну, соціологічну, антропологічну, мистецькознавчу спрямованість (гендерна психологія, філософія, культурологія, соціологія, естетика тощо) [7–10].

Для розгляду особливостей формування маскулінних образів дослідники залучають міфологію, античний та середньовічний епос, літературу Відродження та Нового часу, твори кінематографу, моди та реклами ХХ-ХХІ ст. [3; 5; 11; 12]. Культурологічні, філософські, мистецтвознавчі роботи надають аналіз образу ідеального чоловіка у контексті більш широкої проблематики [10; 13-15].

Мета та завдання. Метою дослідження є розгляд змін образу «ідеального чоловіка» на основі його відтворення у пластичних мистецтвах та визначення обумовленості цих трансформацій історичним контекстом. Завдання дослідження полягають у розкритті закономірностей генезису та трансформації образу «ідеального чоловіка» у західній культурі, визначенні основних рис маскулінності у різні епохи, аналізі відображення маскулінності у пластичних мистецтвах кожного періоду історії західної культури.

Методи дослідження. Поставлені у роботі мета та завдання обумовили застосування міждисциплінарного підходу і, відповідно, використання різних методів дослідження. Це загальнонаукові методи: аналіз та синтез, перехід від абстрактного до конкретного, метод узагальнення, опис, порівняння тощо. Специфіка предмета дослідження потребувала використання методів окремих наук, що дозволило залучити результати досліджень з обраної тематики з суміжних областей знань (культурологія, історія мистецтва, психологія, соціологія, лінгвістика тощо).

Соціокультурний підхід надав можливість розглянути маскулінність як цілісний культурний феномен у динаміці змін, обумовлених соціальним та історичним контекстом. Системний підхід дозволив розглянути культуру як цілісну систему, елементи якої знаходяться у тісних взаємозв'язках, що відображається на особливостях їх розвитку. Пластичні мистецтва як елемент культури розвивались синхронно та були обумовлені іншими елементами культури. Методи компаративного аналізу дозволили провести дослідження змін образу маскулінності та його відображення у мистецтві у різні історичні епохи.

Результати дослідження. Образ «ідеального чоловіка» зазвичай співвідносять з поняттям маскулінності. Під маскулінністю розуміється набір соціальних якостей, форм поведінки та практик, які потрібні для того, щоб ідентифікувати людину як чоловіка. Існує певна рамка вимог, яка змінюється в залежності від соціокультурної ситуації: культурної традиції та того, яка соціальна група їх пред'являє. Існує поняття гегемонної маскулінності, що приймається як норма [2]. Чоловік, який нею володіє є успішним, надійним, він завжди контролює ситуацію та має лідерські якості. Конкретне наповнення цих характеристик може бути різним, зокрема, воно залежить від історичного контексту [16].

Біологічна складова та вимоги до тілесності також відносяться до маскулінності і теж змінюються. Жодна цивілізація не приділяла стільки уваги естетиці оголеного чоловічого тіла,

скільки давньогрецька. Співвідношення тіла та гендерної ролі дає розуміння, що чоловіче та жіноче тіло об'єктивно відрізняються одне від одного безліччю анатомічних статевих ознак. Протеосмислення, символізація, зображення цих відмінностей залежать від культури та соціальної організації суспільства [17].

Тілесний канон не можна розглядати як природну даність, він є аспектом соціально-культурних уявлень про маскуліність (чоловіче начало, мужність) та фемінність (жіноче начало, жіночність). «Існує взаємопов'язаність між соціальними і тілесними практиками, що формують історично відмінні типи тілесності. Суспільство диктує певні ритуальні норми тілесної поведінки, і в процесі онтогенезу людське тіло перетворюється на текст, згусток соціальної та природної (генетичної) пам'яті. Таким чином, історію культури можна досліджувати як історію тілесних канонів і сукупність тілесних технік певного соціуму».

Задані природою статеві характеристики тіла виступають маркерами, що визначають розвиток гендерної ідентичності, опосередковуючись ставленням дорослих до дитини як до хлопчика або дівчинки з усім супутнім набором гендерних установок, а надалі і самовідношенням людини до особливостей своєї тілесності в контексті системи ціннісних орієнтирів, що склалися у неї. Відповідно, розуміння ідеалу тілесного відтворення образу чоловіка чи жінки також обумовлені певною культурою. Крістіна фон Браун та Інге Штефан у роботі «Гендер і знання» підкреслюють, що «поняття «канон» добре досліджене в своїх гендерних кодуваннях. В епоху грецької античності скульптор Поліклет застосував його до людського тіла для позначення ідеальних розмірів та пропорцій (ідеальні розміри Поліклет демонстрував виключно на чоловічому тілі).

Алісія Монтемайор, досліджуючи діяльність скульптора та письменника Поліклета Аргоського, який жив у другій половині V ст. до н.е., прийшла до висновку, що він першим здійснив міждисциплінарний підхід у теорії мистецтва, що дало йому можливість «інтерпретувати текст; спочатку поза межами піфагорійської філософії, потім як текст художника і, нарешті, як трактат про красу». Він написав трактат під назвою «Канон», він був першим, хто запропонував ідеал краси, де він поєднав теоретичні міркування та свою художню роботу [6].

Гендерні особливості поведінки людини проявляються, зокрема, у позах та рухах тіла. У кожній культурі є типове чоловічі та типове жіночі пози, жести, міміка тощо. Опанування різними способами культурного вираження тілесності визначає особливості гендерної ідентичності особистості. У свою чергу особливості гендерної ідентичності визначають їх вираз за допомогою тіла. Тіло людини набуває культурної цінності зокрема і через гендерну ідентичність.

З одного боку, біологічно дані особливості тіла можуть сприяти посиленню та закріпленню гендерної ідентичності, будучи базою для співвіднесення себе з гендерними нормами культури з подальшим їх присвоєнням. З іншого боку, можливі випадки неприйняття гендерних норм щодо своєї біологічної статевої приналежності [2].

У сучасному суспільстві споживання, тіло нерідко сприймається у споживчому сенсі: як зовнішній інструмент для вираження себе, модний аксесуар, товар на ринку, який можна змінити відповідно до своїх амбіцій [18]. Неприйняття, відмова від природно даної тілесності породжує безліч психологічних проблем. Також заслуговує на увагу в контексті даного дослідження невідповідність між реальними особливостями тіла людини і еталонами ідеального образу, що нав'язуються пануючою культурою. В сучасному суспільстві це відбувається переважно через ЗМІ, рекламу, соціальні мережі. «Очевидно, що в наш час трансформації гендерної символіки, з огляду на її контекстуальність, значною мірою обумовлені соціокультурними процесами глобалізаційного характеру».

Особлива роль у презентації маскуліності та фемінності в усі часи та у всіх народів належить мистецтву, яке здатне перетворити людське тіло на «тіло що промовляє» – символічне тіло. Символізація постає «як спосіб кодування та ретрансляції гендера як культурної норми». І перш за все це знаходить своє відображення у пластичних мистецтвах.

Давньогрецьке суспільство у всіх його проявах було суто чоловічою цивілізацією, у якій жінкам відводилася підлегла, залежна роль. У давньогрецькій скульптурі оголене чоловіче тіло

з'явилося раніше і зображувалося частіше ніж жіноче. Це стосувалося зображення як богів так і людей. Високе самовладання, яке вважалося однією з найважливіших чоловічих переваг, передбачає здатність контролювати свою сексуальність не менш ефективно, ніж прояви фізичного болю. Цей канон поширювався і на давньогрецьку скульптуру, яка майже ніколи, аж до еллінізму, не зображує зусиль і страждань.

В античній скульптурі чоловічий статевий орган завжди відкритий, але він не займає центрального місця в чоловічому тілесному каноні. Примітивний, гіпертрофований фаліцизм принципово несумісний із грецьким ідеалом гармонії [12]. Найдавнішими грецькими чоловічими скульптурними зображеннями були так звані куроси (курої – від грецьк. курос – юнак) – підкреслено маскулінні (широкі плечі, вузькі стегна тощо), що втілювали м'язову силу та витривалість.

Давньогрецький канон маскуліності знайшов відображення у розписах на кераміці, що присвячені еротичним, у тому числі гомоеротичним, сюжетам. Інші сюжети присвячені побутовим та спортивним темам (приготування до змагань, умищення тіла, всілякі фізичні вправи, змагання у бігу, стрибках у довжину та висоту, метанні диска чи списа, боротьби, боксу тощо). Заняття були переважно, а то й виключно чоловічими, майже всіх атлетів зображали оголеними, з ретельно виписаними фізичними ознаками статі.

Однак, як і у скульптурі, ці образи не є фалічними і не викликають еротичних асоціацій. Образи давньогрецьких атлетів приваблюють скоріше фізичною міццю та елегантністю. У них ретельно виписано рельєф грудних м'язів, сильні руки та ноги. Деякі сцени добре передають напругу боротьби чи торжество перемоги. Д. Андерсон у дослідженні розробок пропозицій та вимірювань у Ветрувія звертається до грецьких аналогів, що стоять за геометрією тіла, зокрема трактату Поліклету та опису його скульптур [4].

Поступово чоловіче тіло стає втіленням ідеальної гармонії та краси, втрачаючи свою функціональність. У роботах Праксителя чоловічі образи отримують м'якість, навіть деяку жіночність. Їх фізична, тілесна краса «калос» стає невідділимою від морального благородства душі «агатос».

У культурі римлян цікавим феноменом став скульптурний портрет. На відміну від давньогрецьких скульптур, обличчя яких були непсихологічними, римські портрети відрізняються індивідуальністю. Сама природа портрета вимагала посилення реалістичної орієнтації образу на пізнання тілесної і духовної індивідуальності, що послаблювало його ідеалізацію. Але римські оголені статуї вже відверто декоративні – стилізовані та героїзовані. Використовуються типові пози богів та героїв, відповідна статура, але зі збереженням портретної індивідуальності у обличчі.

У середньовічному християнському мистецтві частково оголене тіло зображувалося лише тоді, коли цього вимагав сюжет. З активного, сильного і діючого начала тіло перетворюється на те, що постійно страждає. На відміну від античності, що оспівувала красу, спокій та гармонію, християнське мистецтво закликає до умиртвіння плоті. К. Амброуз намагається розширити дискурс щодо середньовічної оголеної натури, розглянувши достатньо поширені у скульптурі XII століття зображення монстрів та «жахливих тіл». Що кажуть нам монстри, що прикрашають церкви XII століття про цей період життя суспільства? Крім того, що вони зазвичай зображувались без одягу, їх зображення часто спиралось на авторитет античних моделей [3].

У середньовіччі норми чоловічої краси, як й інші елементи канону маскуліності, визначалися статусом та залишалися такими навіть після смерті. «Гендерні стереотипи як стійкі і загальноприйняті уявлення про місце та ролі того чи іншого гендеру в суспільстві, а також про особистість людей тієї чи іншої гендерної ідентичності» [11] знаходять відображення у пластичних формах середньовічної скульптури. Різні набори чеснот, що також мають залежність від статусу, припускають також різні чоловічі ідентичності та відповідну їм зовнішність. У статуях і рельєфах лицарів акцент робиться насамперед на фізичній силі – сильні руки та ноги цих чоловіків передають відчуття тілесності та вітальності. У надгробках духовних осіб більше уваги приділяється благому виразу обличчя.

Італійське Відродження відмінило багато середньовічних заборон. У мистецтві XIV–XV ст. тілесне начало, включаючи наготу, було реабілітовано. Оголене тіло стає законним предметом художнього зображення та естетичного захоплення. Складається навіть своєрідний культ тіла та нагоди, тісно пов'язаний із реабілітацією еротичних переживань. Органічне переплетення особистісних та соціально-культурних мотивів добре простежується на прикладі іконографії одного з найпопулярніших чоловічих образів епохи Ренесансу – Святого Себастьяна.

Головним новатором у зображенні оголеної чоловічої натури був Альбрехт Дюрер (1471–1528). На відміну від більшості сучасників, моделі Дюрера не тільки реалістичні, але й психологічні. Зображені ним оголені тіла пропорційні та індивідуальні. У мистецтві бароко оголене тіло виступало не стільки предметом поглибленого художнього дослідження, скільки прикрасою, елементом декору. Барочні образи богів і героїв є персоніфікацією безособових сутнісних сил.

Нагота канонізується, що найкраще простежується у процесі навчання художників. У XVII ст. французька Академія мистецтв чітко розписала всі його стадії: копіювання малюнків, виготовлення зліпків з античних статуй, можливість писати живих натурників, які позують не вільно, а у «класичних» позах. Академічний живопис спрямовано на копіювання раніше створених та недосяжних зразків [8].

Проти фемінізації образу чоловіка у середині XVIII ст. виступила естетика класицизму. Актуалізація інтересу художників до чоловічого тіла історично частково обумовлена археологічними відкриттями залишків античної цивілізації. Відповідно до естетики класицизму, чоловіче тіло не тільки об'єктивно відрізняється від жіночого, а й викликає зовсім інші почуття. Чоловіча нагота самодостатня, прекрасна сама по собі і означає лише абстрактні істини (краси, гармонії тощо) і піднесені прагнення. Естетизація та елінізація штучної, створеної художником, нагоди була досягнута ціною її відділення та протиставлення живому, натуральному, голому тілу.

У мистецтві класицизму, як і раніше, сформувалося два принципово різних зразки чоловічої краси: сильний мужній воїн та граціозний юнак – ефеб. Хоча ці образи протиставляються один одному, але будуються за одними принципами: свідомо ідеалізація, естетизм, уникнення деталей, що суперечать законам гармонії та краси, відмова від відвертої еротики.

Значний внесок у естетику чоловічого тіла зробив Огюст Роден (1840–1917). Всупереч настановам класицизму, який цінує лише гарне тіло, для Родена всяке оголене тіло гарне, це «диво, саме життя, де не може бути нічого потворного». Ставиться естетичне завдання: з ідеального, безособового еталона краси та сили, перетворити тіло на конкретну індивідуальність, зробити соціально та психологічно виразним.

Дж. Бегіато досліджує, як змінювались форми зображення та якими способами відбувалось втілення чоловічого, мужнього, маскулітного в матеріальній культурі кінця XVIII – початку XX ст. «Британські моральні філософи вісімнадцятого століття також проводять аналогії між тілесним та моральним, застосовуючи «моралізацію естетики», в якій мораль вважалась укоріненою у «природних» здібностях тіла: його почуттях, бажаннях та пристрастях». Маскуліність відображувалась через красиві, мужні, чоловічі тіла. Привабливі чоловічі фігури та обличчя асоціювались з позитивними емоціями, які викликала мужність та моральність [9].

Звернення мистецтва кінця XIX – початку XX ст. до зображення нагоди взагалі і чоловічої нагоди зокрема було зумовлено популяризацією античних образів, що вийшли із закритих елітарних музеїв у масову культуру; впливом філософії Ніцше; поступовим включенням до «високої культури» еротики; відкриття одностатевого кохання; розвиток фізичної культури; поява фотографії. Модерністське мистецтво розпочало деконструювання краси чоловічого тіла під гаслом прагнення до реалізму та природності.

Ембер Бентлі в роботі «Мистецтво і маскуліність у сучасну епоху» зазначає: «Репрезентація чоловіків у мистецтві потрапила в темну діру гіпермаскулітності; митці використовували свою творчість майже як пропаганду сформованого з часом зразка людини в суспільстві...

Чоловіки, навіть у нинішньому соціальному кліматі, все ще піддаються гіпермаскулінності, яку суспільство вимагає наслідувати... » [5].

Сучасне мистецтво, або мистецтво постмодерну «з одного боку, інтригує та вражає оригінальними засобами образотворчих рішень, з іншого – викликає відчуття нерозуміння, іноді відторгнення, бо в силу відсутності загального коду трактування образів та змісту його непростого, а іноді неможливо зрозуміти, тим більш насолоджуватися та отримувати естетичне задоволення» [14; 18]. У західному мистецтві 1960 рр. виникли жанри перфоменсу та боді-арту, у яких тіло почали протиставляти традиціям візуальної культури, що склалися до того часу, та соціальним стереотипам. Митці почали експериментувати з дискурсивними можливостями і ракурсами тілесності.

У сучасних мистецьких практиках можна визначити дві тенденції. Перша – фізичне відображення маскулінності у відповідності до гендерних особливостей – моделювання досконалого тіла, з акцентом на тому, що асоціюється саме з чоловічою привабливістю на рівні фізіології (фактично – мускулатурна маскулінність як вона є, за аналогом давньогрецького ідеалу).

Друга – це дематеріалізація тілесності, тобто тіло втрачає фізичні межі та стає віртуальною позначкою певних сенсів, фактично виходячи з площини предметності. І маскулінність у такому випадку буде відображатися не за рахунок реалістичної, навіть еротичної тілесності, а через символіку натяків, часткових зображень, що провокують домислення, добудову образу у свідомості глядача.

The Bulimia Project (організація з інформування про розлади харчової поведінки) за допомогою генераторів зображень зі штучним інтелектом Dall-E 2, Stable Diffusion та Midjourney створила ідеальне жіноче та чоловіче тіло відповідно до трендів соціальних мереж 2023 року. Отримані зображення людей мали нереалістичні типи статур та значною мірою непропорційні частини тіла. Особливо це стосувалося чоловічих тіл. Акцент був зроблений на їх надмірній фізичній сексуальності. Чоловіки виглядали як фотошоплені версії бодібілдерів, з сильно гіпертрофованими м'язами, вирізаним пресом і статурою, яка була схожа на Супермена [1].

На цьому прикладі можна побачити значний вплив масової культури, що поширюється у загальному контенті соцмереж. Саме тому з'являються нереалістичні типи статури, що значно спотворює сприйняття нормального людського тіла.

У сучасній культурі можна виділити ряд образів-стереотипів, що використовуються як у повсякденному житті, так й у пластичних мистецтвах. Аналогії цим образам можна прослідкувати у культурному просторі попередніх епох, зокрема, у витворах мистецтва, що відображали загальні тенденції у формуванні смаків та вподобань.

Висновки. Уявлення суспільства про те як має виглядати «ідеальний чоловік», форми і способи втілення образу еталонної маскулінності історично змінюються. Проведений в статті аналіз закономірностей зміни образу «ідеального чоловіка» на основі його відтворення у пластичних мистецтвах дозволив визначити обумовленість цих трансформацій соціокультурним контекстом.

Мистецтво, зокрема пластичне, відіграє особливу роль у презентації маскулінності та фемінності в усі часи та у всіх народів, оскільки воно здатне перетворити людське тіло на «тіло що промовляє» – символічне тіло. Символізація постає як спосіб кодування та ретрансляції гендера як культурної норми

В епоху античності почали з'являтися перші вчення про гармонію та сформувався зображувальний канон людського тіла (Поліклет, Вітрувій). Відтоді чуттєва діяльність з зображення чоловічого тіла та втілення маскулінності у пластичних мистецтвах завжди так чи інакше співвідноситься з класичним каноном.

У XV ст. дотримання пропорцій стало непорушним законом зображення чоловічої фігури (Леонардо «Вітрувіанська людина»). Альбрехт Дюрер підкреслював, що добру фігуру створюють правильні пропорції. Це ж питання вивчали і інші творці та мислителі. Образ «ідеального чоловіка» створювався у відповідності до актуального у свій час канону, що був обумовлений відношенням до природи (фізичного вигляду оголеного тіла) та суто чоловічих характеристик

як то мужність, відвага, добропорядність тощо. Жорстка героїзація існувала поряд з витонченістю, навіть частковою фемінністю. Зміни диктувалися запитом суспільства у відповідності до історичної ситуації, яка обумовлювала потреби в певному образі.

Звісно, фізичною ознакою маскулінності завжди були статеві характеристики. Відношення до них і, відповідно, характер їх зображення також змінювався, демонструючи вибір соціуму у визначенні базових ознак ідеального чоловіка (акцент на духовність, атлетичність будови тіла, еротичну складову тощо).

На основі проведеного компаративного аналізу можна стверджувати, що єдиного, загального, прийнятого усіма культурами образу ідеального чоловіка не існує. Кожна культура, навіть кожна соціальна група виробляє свій образ маскулінності в залежності від свого місця в суспільному виробництві, способу діяльності, соціальним соціям чоловіків. Тим паче, немає однакового способу втілення образу маскулінності в мистецьких практиках.

У сучасній масовій культурі, як і культурі попередніх епох, існують певні стереотипи маскулінності, що мають досить давнє коріння у європейській культурі, але митець, перш за все, демонструє нам своє бачення. Масова культура в край комерціалізована, вона просто включає в себе на рекламу, обумовлюючи, тим самим, використання художніх образів, що чіпляють більш численну аудиторію. Що стосується кіберпростору та нейромереж, звісно тут також переважають стереотипи масової культури, що задають форматування образу чоловіка під певні запити потенційної аудиторії.

Мистецтво у відтворенні маскулінності скоріше демонструє своє відношення до цих тенденцій. Тобто залишається індивідуальне бачення, що базується на певному досвіді автору твору. Воно може базуватися на загально прийнятих вподобаннях певної соціальної групи, або протистояти їм. Воно може відображати певні загальні тенденції часу, але не підпорядковуватися їм у повній мірі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Schulze C., Koon-Magnin S., Bryan V. *Gender Identity, Sexual Orientation, and Sexual Assault: Challenging the Myths*. Lynne Rienner Publishers, 2019.
2. Todd W. Reeser. *Masculinities in Theory: An Introduction*. John Wiley & Sons, 2023. 272 p.
3. Ambrose K. *Ideal Bodies. The Marvellous and the Monstrous in the Sculpture of Twelfth-Century Europe*. Cambridge University Press: 2021. P. 40–63. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781782045496.004>
4. Anderson D. Measuring Up: the greek Analogies Behind Vitruvius' Geometry Of The Body. *Ramus*. Vol. 52, Special Issue 2: Vitruvius. December, 2023. P. 121–136. DOI: <https://doi.org/10.1017/rmu.2024.3>
5. Bentley A. Art and masculinity in the modern age. *The Boar*. Nov. 22, 2021. URL: <https://theboar.org/2021/11/art-and-masculinity-in-the-modern-age/>
6. Montemayor A. La trama de los discursos y las artes. *El Canon de Policeto de Argos*. México. 2013. 292 p.
7. Веласкес-Монтіель С. Маскулінність як чинник психологічного благополуччя особистості: крос-культурне дослідження. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2019. Вип. 3. С. 13–21. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2019-3-2>
8. Potts A. *Flesh and the Ideal. Winckelmann and the Origins of Art History*. Yale Univ. press, 1994. 305 p.
9. Begiato J. *Manliness in Britain, 1760–1900. Bodies, emotion, and material culture*. 2020. 225 p. DOI: <https://doi.org/10.7765/9781526128584>
10. *Masculinities, Art and Peripheral Powers*. Rio de Janeiro. 2021. URL: <https://www.iri.puc-rio.br/en/publicacao/masculinities-art-and-peripheral-powers/>
11. Меніг Л.В., Додонов Р.О. Міфологічні витоки гендерної ідентичності. *Філософія*. 2019. Вип. 41 (54). С. 54–64. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/27720/Menig_Dodonov.pdf
12. Barrow R. *The Body, Human and Divine in Greek Sculpture. A Companion to Ancient Aesthetics*. 2015. DOI: <https://doi.org/10.1002/9781119009795.ch6>

13. Agrest D. Архітектура з-поза: тіло, логіка, стаття. Образ, тіло, порядок. *Гендерні дослідження в міждисциплінарному спектрі*. Київ, 2014. С. 69–84. URL: <https://ua.boell.org/sites/default/files/antologiya-dlya-bollya.pdf>
14. Вакулєнко Є. Сучасне мистецтво: проблеми його трансформації та розуміння у культурному просторі. *Core*. June 26, 2017. URL: <https://core.ac.uk/display/300404741>
15. Salter G. *Art and Masculinity in Post-War Britain Reconstructing Home*. Routledge, 2020. 224 p.
16. Tosh J. The History of Masculinity: An Outdated Concept?. In: Arnold, J.H., Brady, S. (eds) *What is Masculinity?. Genders and Sexualities in History*. Palgrave Macmillan, London. 2011. P. 17–34. DOI: https://doi.org/10.1057/9780230307254_2
17. Sleigh J. Gender in portraiture: the fine line between masculine and effeminate. *ARTuk*. 2019. URL: <https://artuk.org/discover/stories/gender-in-portraiture-the-fine-line-between-masculine-and-effeminate>
18. Fuchs E. *An Illustrated History of Morals. Histories and Memories. What is Masculinity: Historical Dynamics from Antiquity to the Contemporary World*. Palgrave, 2011.

REFERENCES

1. Schulze C., Koon-Magnin S., Bryan V. *Gender Identity, Sexual Orientation, and Sexual Assault: Challenging the Myths*. Lynne Rienner Publishers, 2019 [in English].
2. Todd W. Reeser. *Masculinities in Theory: An Introduction*. John Wiley & Sons, 2023. [in English].
3. Ambrose K. Ideal Bodies. *The Marvellous and the Monstrous in the Sculpture of Twelfth-Century Europe*. Cambridge University Press, 2021. S. 40–63. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781782045496.004> [in English].
4. Anderson D. Measuring up: The Greek analogies behind vitruvius' geometry of the body. *Ramus*. 2023. Vyp. 52. S. 2. DOI: <https://doi.org/10.1017/rmu.2024.3> [in English].
5. Bentley A. Art and masculinity in the modern age. *The Boar*. 2021. URL: <https://theboar.org/2021/11/art-and-masculinity-in-the-modern-age/> [in English].
6. Montemayor A. La trama de los discursos y los artes. *El Canon de Policleteo de Argos*. México, 2013. [in Spanish].
7. Velaskes-Montiell S. Maskulinnist yak chynnyk psykholohichnoho blahopoluchchia osobystosti: kros-kulturne doslidzhennia [Masculinity as a factor in the psychological well-being of the individual: a cross-cultural study]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*. 2019. Vyp. 3. S. 13–21. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2019-3-2> [in Ukrainian].
8. Potts A. *Flesh and the Ideal. Winckelmann and the Origines of Art History*. Yale University Press, 1994. [in English].
9. Begiato J. *Manliness in Britain, 1760–1900. Bodies, emotion, and material culture. Manliness in Britain, 1760–1900*. Manchester University Press, 2020. DOI: <https://doi.org/10.7765/9781526128584> [in English].
10. *Masculinities, Art and Peripheral Powers*. Rio de Janeiro, 2021. URL: <https://www.iri.puc-rio.br/en/publicacao/masculinities-art-and-peripheral-powers/> [in English].
11. Menih L.V., Dodonov R.O. Mifolohichni vytoky gendernoi identychnosti [Mythological origins of gender identity]. *Filosofia*. 2019. Vyp. 41(54). S. 54–64. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/27720/Menig_Dodonov.pdf [in Ukrainian].
12. Barrow R. *The body, human and divine in greek sculpture. A companion to ancient aesthetics. A Companion to Ancient Aesthetics*. Wiley, 2015. DOI: <https://doi.org/10.1002/9781119009795.ch6> [in English].
13. Agrest D. Архітектура з-поза: тіло, логіка, стаття. Образ, тіло, порядок [Architecture from the outside: body, logic, gender. Image, body, order]. *Гендерні дослідження в міждисциплінарному спектрі*. Київ, 2014. С. 69–84. URL: <https://ua.boell.org/sites/default/files/antologiya-dlya-bollya.pdf> [in Ukrainian].
14. Вакулєнко Є. Сучасне мистецтво: проблеми його трансформації та розуміння у культурному просторі [Modern art: problems of its transformation and understanding in the cultural space]. *Core*. 2017. URL: <https://core.ac.uk/display/300404741> [in Ukrainian].
15. Salter G. *Art and Masculinity in Post-War Britain Reconstructing Home*. Routledge, 2020. [in English].

16. Tosh J. The History of Masculinity: An Outdated Concept?. In: Arnold, J.H., Brady, S. (eds) *What is Masculinity?. Genders and Sexualities in History*. Palgrave Macmillan, 2011. DOI: https://doi.org/10.1057/9780230307254_2 [in English].

17. Sleigh J. Gender in portraiture: the fine line between masculine and effeminate. *ARTuk*. 2019. URL: <https://artuk.org/discover/stories/gender-in-portraiture-the-fine-line-between-masculine-and-effeminate> [in English].

18. Fuchs E. An Illustrated History of Morals. *Histories and Memories. What is Masculinity: Historical Dynamics from Antiquity to the Contemporary World*. Palgrave, 2011. [in English].

Koval Olena Arkadiivna

Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor at the Department of Philosophy
National Technical University of Ukraine
“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”
37, Beresteyskyi Avenue, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-6016-8222

Sakhno Andrii Yevhenovych

Postgraduate Student at the Department of Philosophy
National Technical University of Ukraine
“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”
37, Beresteyskyi Avenue, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0009-0001-8739-0333

TRANSFORMATIONS OF THE IMAGE OF THE "IDEAL MAN" IN THE HISTORICAL CONTEXTS OF WESTERN CULTURE: SENSORY FORMS OF REPRODUCTION IN FINE ARTS

The urgency of the problem. *The image of the "ideal man" has always attracted the attention of researchers of various scientific fields, as it makes it possible to study changes in society caused by historical events, to form ideas about the development of culture and society. This topic in the study of Western culture has developed since antiquity, from which we have documentary evidence of the existence of ideal images. It is relevant to generalize these studies and determine the features of the transformation of the image of the "ideal man" in Western culture in order to determine the basis of modern trends in the reproduction of masculinity in art.*

Purpose and tasks. *The purpose of the study is to examine changes in the image of the "ideal man" based on its reproduction in plastic arts and to determine the conditioning of transformations by the historical context.*

Research methods. *The research methodology is based on an integrated approach, since the chosen topic is interdisciplinary in nature and requires the involvement of research methods of related disciplines. The work uses general scientific and special research methods: socio-cultural, structural-systemic and comparative.*

Research results. *The tradition of portraying the image of the "ideal man" has its roots in antiquity. Then a certain pictorial canon was formed, which included the proportional relations of the parts of the human body. On its basis, in later times, the physical basis of the ideal man was built, which gradually changed under the influence of social processes in society. Modern mass culture operates with certain stereotypes of masculinity, which have quite ancient roots in European culture, but the artist in his works, above all, shows us his vision, which can take into account the generally accepted preferences of a certain social group, or oppose them.*

Key words: *sensual activity, sensual image, image creation, plastic arts, masculinity, model, communicative practices, culture, virtual reality.*